

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2015. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır.

© Republic of Turkey, 2015. Unofficial translation made by the Human Rights Department of the Ministry of Justice Directorate General for International Law and Foreign Relations This translation does not bind the Court.

© République de Turquie, 2015. Cette traduction non officielle a été faite par la Direction des Droits de l'Homme de l'Unité des Relations extérieures et juridiques du Ministère de la Justice. Elle ne lie pas la Cour.

Tematik Bilgi Notu – Üreme Hakları

Aralık 2015

İşbu Tematik Bilgi Notu, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir ve tüm ayrıntıları içermemektedir.

Üreme Hakları

Yasal Kürtaja Erişim

Tysiac / Polonya

20 Mart 2007

Başvuran, gebeliğini normal süresi içerisinde tamamlayıp doğum yapması durumunda hâlihazırda ağır düzeyde seyreden miyop hastalığının daha da kötüye gidebileceği yönünde ikaz edilmesi üzerine gebeliğini tıbbi kürtaj yoluyla sonlandırmak istemiş, fakat bu talebi reddedilmiştir. Başvuran, çocuğu doğduktan sonra retina kanaması geçirmiş ve ağır engelli hale gelmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başvuranın, yasal kürtaj sağlanmasına yönelik koşulların oluşup oluşmadığının değerlendirilmesini sağlayacak etkin bir mekanizmadan mahrum bırakıldığını tespit ederek, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinin (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

A., B. ve C. / İrlanda (başvuru no. 25579/05)

16 Aralık 2010 (Büyük Daire)

İrlanda'da yaşayan ve planlamadan gebe kalan üç kadın, İrlanda'da yasal kürtaj imkânı bulunmaması sebebiyle kürtaj yaptırmak amacıyla Birleşik Krallık'a gitmek zorunda

kalmaları, kürtaj işleminin aşağılayıcı ve damgalayıcı biçimde uygulanması ve ayrıca sağlıklarını tehlikeye atmasından şikâyet etmişlerdir. İrlanda’da kürtaj ve kürtaja yardımcı olmak ceza gerektiren bir suçtur. Ancak, annenin hayatı için gerçek ve somut bir risk söz konusu olduğunda kürtaj anayasal bir haktır. Başvuranlardan biri, hamile olduğundan haberi olmaksızın nadir görülen bir kanser hastalığının iyileşme sürecinde olup, hamilelik sırasında yapılmaması gereken tıbbi kontrollerden geçmiştir. Söz konusu başvuran, hamileliğinin kanseri yeniden alevlendirebileceğini ve hayatını tehlikeye atabileceğini anlamıştır.

Mahkeme, İrlanda’nın Anayasal bir hak olan yasal kürtaj hakkını uygulamadığını belirtmiştir. Kanser hastalığı bakımından iyileşme sürecinde olan başvuranla ilgili olarak Sözleşme’nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine karar vermiştir.** Zira söz konusu başvuran, mahkemeler ya da İrlanda’da bulunan tıbbi hizmetler aracılığıyla yasal kürtaj hakkını tesis edememiştir (Mahkeme, diğer iki başvuranla ilgili olarak **Sözleşme’nin 8. maddesinin ihlal edilmediğine** karar vermiştir). Mahkeme, bir kadının gebeliğinin hayatı için tehlike oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi sürecindeki belirsizliği vurgulamış ve cezai kovuşturma tehdidinin hem hekimler hem de ilgili kadınlar üzerinde “önemli derecede caydırıcı” bir etki doğurduğunu kaydetmiştir.

R.R. / Polonya

26 Mayıs 2011

Ağır genetik bozukluğa sahip olduğu düşünülen bir bebeğe hamile olan iki çocuk annesi bir kadın, kürtaj karşıtı doktorlar tarafından hakkı olan genetik testlere erişimden kasıtlı olarak mahrum edilmiştir. Fetüste bozulma ihtimali olduğunu gösteren birinci ultrason taraması ile amniyosentez testinin sonuçlarının alınması arasında 6 hafta geçmiş ve kürtaj için yasal süre sınırı sona ermiştir. Bu nedenle söz konusu kişi gebeliği sürdürme veya yasal kürtaj işlemine başvurma konusunda bilinçli bir karar verebilmek için geç kalmıştır. Daha sonra, kromozom bozukluğu bulunan (Turner sendromu¹) bir kız çocuğu dünyaya gelmiştir. Başvuran, ağır hasta bir çocuğu yetiştirmenin ve eğitmenin, kendisini ve iki çocuğunu kötü etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca, başvuranın eşi üçüncü çocuklarının doğumunun ardından başvurunu terk etmiştir.

¹ Yaklaşık her 2.500 kız çocuğunun birinde görülen bu genetik bozukluğa sahip olan hastada, normal insanlarda bulunan iki X kromozomundan birisi bulunmamaktadır. Hastalar ortalama insanlardan kısa boyludur ve kısırır. Bu bozukluğun getirdiği diğer hastalıklar arasında böbrek ve kalp anomalileri, yüksek tansiyon, obezite, diyabet, katarakt, tiroid sorunları ve artrit yer almaktadır. Bazı hastalar öğrenme güçlükleri de yaşayabilmektedirler.

Mahkeme, savunmasız bir durumda olan başvuranın küçük düşürüldüğünü ve kendisine “adaletsiz davranıldığını” belirterek, Sözleşme’nin **3. maddesinin** (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Doktorlar tarafından önerilen genetik testlerin başvurana uygulanıp uygulanmayacağını belirlenmesi, erteleme, karışıklık ve uygun danışmanlık ve bilgilendirme hizmetlerinin sağlanmaması nedeniyle sekteye uğramıştır. Mahkeme ayrıca, Polonya hukukunda başvuranın mevcut tanı hizmetlerine erişimi ve bu hizmetlerin sonucunda kürtaj yaptırıp yaptırmama konusunda bilinçli bir karar vermesini sağlayacak etkin bir mekanizma bulunmaması nedeniyle, Sözleşme’nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Polonya hukukunda, fetal malformasyon vakalarında kürtaja izin verildiği dikkate alındığında, hamile kadınlara fetüsün sağlığına ilişkin uygun, tam ve güvenilir bilgilerin sağlanmasını güvence altına alacak yeterli hukuki ve usuli çerçevenin bulunması gerekirdi. Mahkeme Polonya Hükümetinin, doğum öncesinde genetik testlere erişimin sağlanmasının aslında kürtaja erişim sağlanması anlamına geldiği yönündeki görüşüne katılmamıştır. Mahkeme, kadınların bu tür testlere pek çok nedenden dolayı başvurduklarını belirtmiştir. Ayrıca Devletler, sağlık çalışanlarının vicdan özgürlüğü haklarının mesleki bağlamda etkin kullanımı neticesinde hastaların, yasal hakları olan hizmetleri almaktan alıkonmamasını güvence altına almak ve sağlık hizmetlerini bu yönde düzenlemekle yükümlüdür.

P. ve S. / Polonya (no. 57375/08)

30 Ekim 2012

Dava, tecavüze uğraması nedeniyle hamile kalan bir genç kızın, özellikle belirgin bir yasal çerçeve olmaması, sağlık çalışanlarının ağırdan alması ve verilen rahatsızlıklar nedeniyle kürtaja erişim konusunda karşılaştığı sıkıntılarla ilgilidir.

Mahkeme, Sözleşme’nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme, başvurana yanıltıcı ve çelişkili bilgiler verildiğini ve başvuranın objektif bir tıbbi danışmanlık almadığını belirtmiştir. Mahkeme, kürtaja erişimin Polonya’da ateşli tartışmalara yol açan bir konu olmasının, sağlık çalışanlarını tıbbi gizliliğe ilişkin mesleki yükümlülüklerinden kurtarmadığını kaydetmiştir.

Embriyo Bağışı ve Bilimsel Araştırma

Parrillo / İtalya (no. 46470/11)

Dava, başvuranın laboratuvar ortamında dölllenme yöntemiyle elde edilen ve gebelik için kullanılmamış embriyoları bilimsel araştırma için bağışlamasını engelleyen 40/2004 sayılı İtalyan Kanunu kapsamındaki yasakla ilgilidir. Başvuran, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi (mülkiyetin korunması) uyarınca, tıbbi destekli üreme neticesinde elde edilen embriyolarını bilimsel araştırma için bağışlayamaması ve embriyolarını ölene kadar kriyoprezervasyon yöntemiyle tutmak zorunda bırakılması hususunda şikâyetle bulunmuştur. Başvuran ayrıca, söz konusu yasağın, Sözleşme'nin 8. maddesiyle korunan özel hayata saygı hakkının ihlalini teşkil ettiğini kaydetmiştir.

Bu konuda bir hükme varması için ilk defa başvuru alan Mahkeme, söz konusu embriyoların başvuranın genetik materyallerini içermesi ve dolayısıyla kimliğinin bir unsurunu temsil etmesi nedeniyle, Sözleşme'nin 8. maddesinin (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) “özel hayat” yönünden somut davada uygulanabilir olduğuna karar vermiştir. Mahkeme öncelikle, Avrupa'da fikir birliği olmaması ve uluslararası metinlerin bulunmaması ile teyit edildiği üzere, İtalya'nın bu konuda geniş bir takdir payına sahip olması gerektiği kanısındadır. Mahkeme ayrıca, 40/2004 sayılı kanunun taslak sürecinin büyük tartışmalara yol açtığını ve İtalya yasama organının, Devletin embriyonun korunmasında bulunan menfaatini ve ilgili kişilerin kendi kaderini tayin etme hakkını uygulamakta bulunan menfaatini dikkate aldığını kaydetmiştir. Mahkeme buna ek olarak, Sözleşme'nin 2. maddesi (yaşam hakkı) söz konusu olmadığından, insan yaşamının ne zaman başladığına yönelik hassas ve tartışmalı sorunun bu davada incelenmesine gerek olmadığını belirtmiştir. Mahkeme son olarak, başvuranın hayatını kaybeden partnerinin, embriyoların bilimsel araştırma için bağışlanmasını isteyeceğini gösteren herhangi bir delil bulunmadığını kaydederek, söz konusu yasağın demokratik bir toplumda gerekli olduğu sonucuna varmıştır. Mahkeme sonuç olarak Sözleşme'nin **8. maddesinin ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Son olarak, Mahkeme Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesiyle ilgili olarak, söz konusu maddenin somut davaya uygulanamayacağını, zira söz konusu madde anlamında insan embriyolarının “mal ve mülk” kavramına indirgenemeyeceğini değerlendirmiştir. Dolayısıyla bu şikâyet reddedilmiştir.

Evde Doğum

14 Aralık 2010

Başvuran, kovuşturulma riski taşımaları sebebiyle ebelerin ya da diğer sağlık çalışanlarının, evde doğum yapmasına yardımcı olmaktan kanun yoluyla caydırıldıklarını iddia ederek, evde doğum yapamamasından şikâyet etmiştir (Yakın zamanda bu konuyla ilgili olarak en az bir kovuşturma gerçekleştirilmiştir).

Mahkeme, sağlık çalışanlarının sürekli olarak kovuşturma tehdidiyle karşı karşıya kalmaları ve konuyla ilgili belirli ve kapsamlı mevzuatın bulunmaması sebebiyle, esasen başvuranın evde doğum yapmayı seçme hakkının bulunmadığını belirterek, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

Derdest başvurular

Dubská / Çek Cumhuriyeti (no. 28859/11) ve Krejzová / Çek Cumhuriyeti (no. 28473/12)

11 Aralık 2014 – dava Haziran 2015'te Büyük Daireye gönderilmiştir

Dava, Çek hukuku uyarınca evde doğum yapılmasına yardımcı olan ebelere yönelik yasakla ilgilidir. Her iki başvuruda, annelerin bir sağlık çalışanından yardım almak istemeleri durumunda, hastanede doğum yapmak dışında herhangi bir seçenekleri olmaması konusunda şikâyette bulunmuşlardır.

Mahkeme, 11 Aralık 2014 tarihli Daire kararında, bir oya karşılık altı oyla, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Mahkeme özellikle, evde doğum yapılmasına yönelik olarak Avrupa'da herhangi bir fikir birliği olmadığını ve bu konunun mali kaynakların tahsis edilmesini gerektirdiğini (örnek olarak, evde doğum yapılması için yeterli bir acil durum sistemi) dikkate almıştır. Bu nedenle Mahkeme, Devletlerin bu konuyu düzenlerken geniş bir takdir payı bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca, sadece hastanede doğum yapmaları durumunda kendilerine bir sağlık çalışanının yardım edebileceği göz önüne alındığında, başvuranlar orantısız bir sıkıntıya maruz kalmamışlardır.

Başvuranların talebi üzerine, 1 Haziran 2015 tarihinde, dava Büyük Daireye gönderilmiştir.

Kosaitė-Čypienė ve Diğerleri / Litvanya (no. 69489/12)

Başvuru 20 Aralık 2012 tarihinde Litvanya Hükümetine iletilmiştir

Başvuranlar bu davada evde doğum için sağlık çalışanı yardımı alamamaktan şikâyet etmektedirler.

Mahkeme, başvuruyu Litvanya Hükümetine iletmiş ve taraflara Sözleşme'nin 34. maddesi (bireysel başvuru hakkı) ve 8. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) kapsamında sorular yöneltmiştir.

Pojatina / Hırvatistan (no. 18568/12)

Başvuru 16 Şubat 2015 tarihinde Hırvatistan Hükümetine iletilmiştir

Başvuran mevcut davada, Hırvatistan Hükümetinin, sağlık uzmanını evde doğum yaparken kendisine yardım etmekten caydığını belirterek şikayette bulunmuştur.

Mahkeme, başvuruyu Hırvatistan Hükümetine iletmiş ve taraflara Sözleşme'nin 8. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ve 13. maddesi (etkili başvuru hakkı) kapsamında sorular yöneltmiştir.

Tıbbi Destekli Üreme

Evans / Birleşik Krallık

10 Nisan 2007 (Büyük Daire)

Yumurtalık kanseri olan başvuran, yumurtalıklarını aldırılmadan önce söz konusu dönemde partneri olan kişiyle birlikte tüp bebek (IVF) tedavisi görmüştür. Bu işlem neticesinde altı embriyo üretilmiş ve saklamaya alınmıştır. Çiftin ilişkisi sona erdiğinde, başvuranın çocuğunun genetik ebeveyni olmak istemeyen başvuranın eski partneri, embriyoların kullanılmasına yönelik onayını geri çekmiştir. Bu nedenle ulusal hukuk yumurtaların imha edilmesini gerektirmiştir. Başvuran, ulusal hukukun eski partnerine beraber oluşturdukları embriyoların muhafaza edilmesine ve kendisi tarafından kullanılmasına yönelik onayını geri çekme izni vererek, kendisini genetik olarak ilişkisi olacak bir çocuğa sahip olmaktan tamamen alıkoyduğunu belirterek şikâyette bulunmuştur.

Yaşam hakkının ne zaman bir Devletin takdir yetkisi kapsamına gireceğine ilişkin hususla ilgili olarak, 7 Mart 2006 tarihli kararında Daire tarafından gösterilen gerekçeler nedeniyle, Büyük Daire, başvuran ve eski partneri tarafından oluşturulan embriyoların yaşam hakkına

sahip olmadığını belirtmiştir. Bu nedenle Mahkeme, Sözleşme'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Büyük Daire ayrıca, Avrupa'da bu konuda herhangi bir fikir birliği bulunmadığı dikkate alındığında, ulusal hukuk kurallarının açık olduğunu ve başvuranın dikkatine sunulduğunu ve bu kuralların, çakışan menfaatler arasında adil bir denge gözettiğini belirterek, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Büyük Daire son olarak, Sözleşme'nin **8. maddesiyle birlikte ele alındığında 14. maddenin** (ayrımcılık yasağı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir.

Dickson / Birleşik Krallık

4 Aralık 2007 (Büyük Daire)

Cinayet suçundan en az 15 yıllık hapis cezası bulunan bir hükümlü olan başvurana, kendisinin tahliye edilmesi sonrasında gebe kalma ihtimali çok düşük olan 1958 doğumlu eşiyile birlikte bir çocuk sahibi olmasına imkân tanıyacak yapay dölleme olanaklarından faydalanma imkânı verilmemiştir.

Mahkeme, çakışan kamu menfaati ve özel menfaatler arasında adil bir denge gözetilmediği gerekçesiyle, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

S.H. ve Diğerleri / Avusturya (no. 57813/00)

3 Kasım 2011 (Büyük Daire)

Dava, tüp bebek yöntemiyle çocuk sahibi olmak isteyen Avusturyalı iki çift ile ilgilidir. Çiftlerden birinin bir donörün spermini kullanması, diğerinin ise bağışlanan yumurtaları kullanması gerekmiştir. Avusturya hukuku, tüp bebek yöntemi için sperm kullanılmasını ve genel olarak yumurta bağışını yasaklamaktadır.

Mahkeme, Avrupa'da tüp bebek işlemi için gamet bağışına izin verilmesi yönünde bariz bir eğilim olmasına rağmen, ortaya çıkan fikir birliğinin halen gelişme aşamasında olduğunu ve yerleşik yasal ilkelere dayandırılmadığını kaydetmiştir. Avusturyalı kanun koyucular, diğer hususlara ilaveten, iki kadının da aynı çocuğun biyolojik annesi olduğunu iddia etmesi olasılığını engellemeye çalışmışlardır. Kanun koyucular, karmaşık etik sorunları ortaya çıkaran ihtilafli bir meseleye dikkatli bir şekilde yaklaşmış ve kişilerin, Avusturya'da

bulunmayan kısırlık tedavisi için yurtdışına gitmelerini yasaklamamıştır. Mahkeme, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Ancak Mahkeme, yapay üreme alanındaki yasal ve hızla değişim gösteren bilimsel gelişmelerin yakından izlenmesinin önemini vurgulamıştır.

Costa ve Pavan / İtalya

28 Ağustos 2012

Mevcut dava, sağlıklı kistik fibrozis taşıyıcısı olan ve tıbbi destekli üreme ve genetik tarama yardımıyla bu hastalığın doğacak çocuklarına geçmesine engel olmak isteyen İtalyan bir çift ile ilgilidir.

Mahkeme, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme, İtalyan hukukunda çifte embriyo taramasına izin verilmezken fetüsün aynı hastalığın semptomlarını taşıması durumunda tıbbi destekli gebelik sonlandırmasına izin verilmesinin tutarsızlık olduğunu kaydetmiştir. Mahkeme, başvuruların özel hayata ve aile hayatına saygı haklarına yönelik yapılan müdahalenin orantısız olduğunu belirtmiştir.

Mahkeme, preimplantasyon tanı (PID) ve homolog dölleme² ile ilgili olan mevcut dava ile donör spermiyle dölleme hakkındaki *S.H. ve Diğerleri / Avusturya* (bk. yukarıda) davası arasında farklılık bulunduğunu vurgulamıştır. Preimplantasyon tanıya erişim konusu, ahlaki ve etik yönleri bulunan hassas hususları gündeme getirirse de, Parlamentoda konuya ilişkin yapılan yasama ile ilgili tercihler Mahkeme'nin denetimini engellememiştir.

Knecht / Romanya

2 Ekim 2012

Başvuranın muhafaza edilmesi amacıyla özel bir kliniğe bıraktığı dondurulmuş embriyolara, yetkililer tarafından kliniğin güvenilirliğine yönelik kaygılar nedeniyle 2009 yılının Temmuz ayında el konulmuştur. Daha sonra başvuran, embriyoları kullanarak tüp bebek yöntemiyle çocuk sahibi olmak amacıyla embriyoların Devlet tarafından özel bir kliniğe taşınmasını sağlama konusunda oldukça sıkıntı yaşamıştır. Başvuran Mahkeme önünde, bu durumun kendisinin özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiğini belirterek şikâyetle bulunmuştur.

² Çiftin kendi gametlerinin kullanılması (kıyaslama için bk. bağışlanan gametlerin kullanılması sonucu dölleme)

Mahkeme, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Ulusal mahkemeler, yetkililerin embriyo nakline izin vermeyi reddetmeleri nedeniyle başvuranın 8. madde kapsamındaki haklarının ihlal edildiğini açıkça kabul etmişler ve başvurana söz konusu ihlal nedeniyle gerekli telafinin sağlanması konusunda teklifte bulunarak, embriyoların oldukça kısa bir süre içerisinde nakledilmesini sağlamışlardır. Dolayısıyla, söz konusu zorunlu adımlar, başvuranın özel hayatına saygı hakkının güvence altına alınması amacıyla atılmıştır.

Derdest başvuru

Nedescu / Romanya (no. 70035/10)

Başvuru 6 Kasım 2012 tarihinde Romanya Hükümetine iletilmiştir

Evli bir çift olan başvuranlar, embriyoların nakledilmesine yönelik onayın Ulusal Nakil Birimi tarafından reddedilmesinin ardından, muhafaza edilmesi amacıyla bir kliniğe bıraktıkları dondurulmuş embriyolara el konulmasından ve söz konusu embriyoların yeni sorumlusu olarak görevlendirilen hastane tarafından belirlenen ve embriyoların yeniden alınmasına ve nakledilmesine imkân tanıyacak koşullardan şikâyet etmektedirler.

Mahkeme, başvuruyu Romanya Hükümetine iletmış ve taraflara Sözleşme'nin 8. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) kapsamında sorular yöneltmiştir.

Yeni Doğan Bir Bebeğin Sağlığının Korunmasına Yönelik İhtiyati Tedbirler

Hanzelkovi / Çek Cumhuriyeti

11 Aralık 2014

Dava, henüz doğum yapan ve hemen eve giden bir anne ile yeni doğmuş bebeğinin mahkeme kararıyla hastaneye geri dönmesini gerektiren geçici tedbir ve söz konusu tedbirin şikâyet edilmesini sağlayacak herhangi bir hukuk yolu bulunmaması ile ilgilidir. Başvuranlar (anne ve çocuğu), doğumdan birkaç saat sonra çocuğun hastaneye dönmesini gerektiren tedbirin yasal ve gerekli olmadığını iddia ederek, özel hayata ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edilmesinden şikâyet etmişlerdir. Başvuranlar ayrıca, geçici tedbire itiraz edememeleri nedeniyle, etkin bir hukuk yolu bulunmaması; söz konusu tedbirin kaldırılmasını sağlayamamaları nedeniyle, herhangi bir telafi ya da tazminat elde edememeleri hususlarında şikâyette bulunmuşlardır.

Mahkeme, Sözleşme'nin **8.** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ve **13.** (etkili başvuru hakkı) **maddelerinin ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme özellikle, yeni doğmuş bir bebeğin doğumda gözetim altına alınmasının oldukça sert bir tedbir olduğunu ve bir bebeğin, annesinin isteğine aykırı bir şekilde, anne ya da partnerinin herhangi bir şekilde dahil edilmediği bir usul aracılığıyla doğumdan hemen sonra, annesinin gözetiminden alınması için olağandışı zorunlu sebeplerin olması gerektiğini yinelemiştir. Mahkeme mevcut davada, ulusal mahkemenin geçici tedbiri değerlendirme sürecinde, başvuruların yaşamlarıyla ilgili böyle önemli bir karar verirken, aile hayatlarına daha az müdahale içeren bir yola başvurma mümkün olup olmadığını belirlemesi gerektiğini kaydetmiştir. Mahkeme, başvuruların aile hayatına yönelik ciddi müdahale ve bu müdahalenin uygulanmasının, çocuğun doğumundan hemen sonra başvuruların aile hayatından faydalanma olanaklarına orantısız etki yaptığı kanısında olduğunu belirtmiştir. Bebeğin sağlığının korunması bakımından ihtiyati tedbirler alınması gerekse bile, söz konusu geçici tedbir nedeniyle ortaya çıkan başvuranın aile hayatına yönelik müdahale demokratik bir toplumda gerekli olarak kabul edilemez.

Doğum Öncesi Tıbbi Testler

Draon / Fransa (no. 1513/03) ve Maurice / Fransa (no. 11810/03)

6 Ekim 2005 (Büyük Daire)

Başvuranların çocukları, doğum öncesinde yürütülen tıbbi incelemelerde ortaya çıkarılmayan tıbbi hatalar nedeniyle doğuştan ağır engeli bulunan bireylerdir. Başvuranlar, ilgili hastane hakkında hukuki işlem başlatmışlardır. Dava süreci devam ederken yürürlüğe giren 4 Mart 2002 tarihli bir kanunda, çocuğun engellilik durumu nedeniyle ömür boyu sürecek olan “özel giderler” bakımından tazminat taleplerinin, sorumlu hastane/doktordan talep edilmesinin mümkün olmadığı yer almıştır. Bu nedenle başvuruların almış olduğu tazminatın kapsamında, belirtilen “özel giderleri” yer almamıştır.

Mahkeme, söz konusu kanunun yürürlüğe girdiği dönemde devam etmek olan yargılamalarla ilgili olarak, kanunun Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. Maddesini (mülkiyetin korunması) ihlal ettiğini belirtmiştir.

A.K. / Letonya (no. 33011/08)

24 Haziran 2014

Başvuran, fetüsünün genetik bir rahatsızlığı taşıdığına yönelik bir risk olduğunu gösterebilecek ve hamileliğe devam edip etmeyeceğiyle ilgili olarak kendisine bir seçim şansı tanıyacak olan antenatal tarama testi uygulanmaması sebebiyle, uygun zamanda ve yeterli tıbbi yardımdan mahrum bırakıldığını ileri sürmüştür. Başvuran ayrıca, ulusal mahkemeler tarafından Tıbbi Tedavi Kanununun yanlış yorumlanması nedeniyle, özel hayata saygı hakkına yönelik bir ihlalin saptanamadığını belirterek şikâyette bulunmuştur.

Mahkeme, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) usul açısından **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

Kısırlaştırma ameliyatları

Gauer ve Diğerleri / Fransa

23 Ekim 2012 (kabul edilebilirliğe ilişkin karar)

Dava, çalışmaya dayalı bir yerel destek merkezinde (Centre d'aide pour le travail – CAT) istihdam edilen zihinsel engelli beş genç kadının, doğum kontrolü amacıyla kısırlaştırılmasıyla ilgilidir. Başvuranlar, onayları alınmadan gerçekleştirilen kısırlaştırma işlemi nedeniyle fiziksel bütünlüklerine müdahale edildiğini belirterek, özel ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Başvuranlar ayrıca, engelli olmaları nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Mahkeme, başvurunun zamanında yapılmadığını belirterek, Sözleşme'nin 35. maddesi (kabul edilebilirlik koşulları) uyarınca başvuruyu **kabul edilemez** olarak beyan etmiştir.

G.B. ve R.B. / Moldova Cumhuriyeti (no. 16761/09)

18 Aralık 2012

2000 yılında doğum yapan ve başvuruda bulunduğu dönemde 32 yaşında olan başvuran, sezaryen ameliyatı olmuştur. Kadın doğum uzmanı söz konusu ameliyat esnasında, başvuranın onayını almadan yumurtalıklarını ve yumurtalık tüplerini almıştır. 2001 yılından beri erken menopozun etkilerini gidermeye yönelik tedavi görmekte olan başvuran, belirtilen tarihten itibaren depresyon ve kemik erimesi de dâhil olmak üzere çeşitli sağlık problemleri yaşamıştır. Mahkeme kadın doğum uzmanını tıbbi ihmal nedeniyle suçlu bulmuş ancak 2005 yılında cezai sorumluluğunu kaldırmıştır. Birinci başvuran ve eşi (ikinci başvuran), hastane ve kadın doğum uzmanı hakkında hukuki işlem başlatmış ve tazminat olarak 607 avro elde

etmiştir. Başvuranlar AİHM önünde, birinci başvuranın kısırlaştırılması ve kendilerine verilen düşük miktardaki tazminat nedeniyle şikâyette bulunmuşlardır.

Mahkeme, birinci başvuranın mağdur sıfatının devam ettiğini belirterek Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme özellikle, ulusal mahkemelerce verilen tazminat miktarının, Mahkemenin 8. maddenin ihlalini bulduğu ve yeterli adil tazminin sağlanmasını gerektirdiği davalarda genel olarak verdiği en düşük tazminat miktarı seviyesinin altında olduğunu, zira, başvuranın üzerindeki yıkıcı etkilerin, başvuranın Sözleşme kapsamındaki haklarına yönelik ciddi bir müdahale teşkil ettiğini kaydetmiştir.

Csoma / Romanya

15 Ocak 2013

Başvuran, ciddi tıbbi hatalar neticesinde artık çocuk sahibi olamayacağını belirterek şikâyette bulunmuştur. Başvuran hamileliğinin on altıncı haftasındayken, fetüse hidrosefali teşhisi konulmuş ve gebeliğin sonlandırılmasına karar verilmiştir. Doktoru başvuranın düşük yapması amacıyla gördüğü tedavilerin ardından ortaya çıkan komplikasyonlardan sonra, hayatını kurtarmak için rahmini ve yumurtalıklarını almıştır. Başvuran, tedavisindeki hataların hayatını tehlikeye soktuğunu ve bu hatalar nedeniyle bir daha hamile kalamayacağını ileri sürmüştür. Başvuran ayrıca soruşturmadaki eksikliklerden dolayı, doktorun mesuliyetinin saptanamadığını belirterek şikâyette bulunmuştur.

Mahkeme, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme, başvuranın tedavi seçimine dâhil edilmemesi ve tıbbi işlemin içerdiği risklere ilişkin yeterli düzeyde bilgilendirilmemesi nedeniyle, özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Roman kökenli kadınların zorla kısırlaştırılması

K.H. ve Diğerleri / Slovakya (no. 32881/04)

28 Nisan 2009

Roman kökenli 8 Slovak kadın, sezaryenle doğum yaptıktan sonra bir daha hamile kalamayacaklarını öğrenmişlerdir. Sezaryen ameliyatları esnasında haberleri olmadan kısırlaştırıldıklarından şüphelenen kadınlar, ilgili iki Slovak hastanesine karşı dava açmışlardır.

Mahkeme, tıbbi kayıtların başvuranlara verilmemesi nedeniyle, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ve **6 § 1 maddesinin** (mahkemeye erişim hakkı) ihlal edildiğine karar vermiştir.

V.C. / Slovakya (no. 18968/07)

8 Kasım 2011

Roman kökenli başvuran, ikinci çocuğunun doğumunun ardından, tam olarak bilgilendirilmeden ve rızası alınmadan bir kamu hastanesinde kısırlaştırılmıştır. Başvuran doğum süreci devam ederken kendisine üçüncü çocuğunu doğurduğu takdirde kendisinin ya da yeni doğan bebeğin öleceğinin söylenmesi üzerine, ne söylendiğini anlamadan ve bu işlemin geri alınıp alınamayacağına ilişkin herhangi bir bilgi sahibi olmadan onay formunu imzalamıştır. Başvuran, söz konusu olayın ardından Roman toplumu tarafından dışlanmış ve daha sonra eşinden boşanmıştır. Başvuran, eşiyle ayrılımlarının gerekçelerinden biri olarak kısır olmasını göstermektedir.

Mahkeme, başvuranın kısırlaştırılması sonucunda ve söz konusu işlemi kabul etmesi için kendisine yapılan talebin yöntemi sebebiyle, başvuranın büyük ihtimalle korku, acı ve aşağılık duygusu hissetmiş olduğunu belirtmiştir. Başvuran, uzun süre fiziksel ve psikolojik açıdan zorluk çekmiş ve söz konusu dönemde eşi olan kişiyle ve Roman toplumuyla ilişkileri bakımından sıkıntılar yaşamıştır. İlgili sağlık personellerinin başvurana kötü muamelede bulunma niyetini taşıdıklarına dair herhangi bir kanıt olmamasına rağmen, başvuranın bir hasta olarak özerklik ve seçme hakkını tamamen önemsemeyen bir tavırla hareket etmişlerdir. Bu nedenle, başvuranın kısırlaştırılması Sözleşme'nin **3. maddesini** (insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal etmiştir**. Mahkeme ayrıca, başvuranın kısırlaştırılmasına yönelik soruşturmanın yetersiz olduğu yönündeki iddiasıyla ilgili olarak Sözleşme'nin **3. maddesinin ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Son olarak Mahkeme, söz konusu dönemde bir Roman kökenli olarak başvuranın üreme sağlığına hususi olarak önem verilmesine yönelik yasal güvencelerin sağlanmamasıyla ilgili olarak Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

N.B. / Slovakya (no. 29518/10)

12 Haziran 2012

Mevcut davada başvuran, Slovakya'da bulunan bir kamu hastanesinde tam ve bilinçli olarak onayı alınmadan kısırlaştırıldığını iddia etmiştir.

Mahkeme, başvuranın kısırlaştırılması nedeniyle Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, başvuranın kısırlaştırılmasına yönelik soruşturmanın yetersiz olduğu yönündeki iddiasıyla ilgili olarak Sözleşme'nin **3. maddesinin ihlal edilmediğine** hükmetmiştir. Mahkeme son olarak Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** karar vermiştir.

I.G., M.K. ve R.H. / Slovakya (no. 15966/04)

13 Kasım 2012

Dava, tam ve bilinçli olarak onayları alınmadan kısırlaştırıldıklarını, söz konusu kısırlaştırma işlemlerine yönelik soruşturmanın kapsamlı, adil ya da etkin olmadığını ve etnik kökenlerinin, kısırlaştırılmalarında belirleyici bir rol oynadığını belirterek şikayette bulunan Roman kökenli üç kadın ile ilgilidir.

Mahkeme, ilk olarak birinci ve ikinci başvuruların kısırlaştırılması ve ikinci olarak kısırlaştırılmalarına yönelik soruşturmanın etkisiz olduğuyla ilgili olarak birinci ve ikinci başvuran tarafından ileri sürülen iddialar nedeniyle, Sözleşme'nin **3. maddesi** (insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağı) bakımından **iki ayrı ihlal** tespit etmiştir. Mahkeme ayrıca, birinci ve ikinci başvuran açısından Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edildiğine** ve **13. maddenin** (etkili başvuru hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir.

Mahkeme, üçüncü başvuranla ilgili olarak, Sözleşme'nin 37 § 1 (c) maddesi uyarınca, başvurunun kayıttan düşürülmesine karar vermiştir.

Ayrıca bk. taraflar arasındaki dostane çözümün ardından kayıttan düşürülen 27 Kasım 2012 tarihli R.K. / Çek Cumhuriyeti (no. 7883/08) kararı

Taşıyıcı Annelik

Mennesson ve Diğerleri / Fransa ve Labassee / Fransa

26 Haziran 2014

Mevcut davalar, taşıyıcı annelik tedavisi yöntemiyle doğan çocuklar ile söz konusu tedaviyi gören çiftler arasında ebeveyn-çocuk ilişkilerinin Amerika'da yasal olarak tesis edildiği halde Fransa'da tanınmaması ile ilgilidir. Başvuranlar özellikle, yurtdışında yasal olarak tesis

edilen ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çocukların yüksek çıkarlarının aleyhine olacak şekilde Fransa’da tanınmaması nedeniyle şikâyette bulunmuşlardır.

Mahkeme, başvuruların aile hayatına saygı gösterilmesi haklarıyla ilgili olarak, her iki davada da Sözleşme’nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, çocukların özel hayatına saygı haklarıyla ilgili olarak her iki davada da Sözleşme’nin **8. maddesinin ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme Fransız yetkililerin, çocukların Amerika’da Mennesson çifti ve Labassee çiftinin çocukları olarak tanındığına yönelik bilgi sahibi olmalarına rağmen, söz konusu yasal durumu Fransız hukuku kapsamında sağlamayı reddettiklerini gözlemlemiştir. Mahkeme, bu tutarsızlığın çocukların Fransız toplumu içerisindeki kimliklerine zarar verdiğini kaydetmiştir. Mahkeme ayrıca içtihadın, yurtdışında -yasal- taşıyıcı annelik tedavisi sonucu doğan çocuklar ile biyolojik babaları arasındaki yasal ilişkilerin tesis edilmesini tamamen engellediğini kaydetmiştir. Bu durum, taşıyıcı annelik ile ilgili kararlar bakımından Devletlere tanınan geniş takdir payını aşmıştır.

D. ve Diğerleri / Belçika (no. 29176/13)

8 Temmuz 2014 (karar – kısmen kayıttan düşürme – kısmen kabul edilemez)

Mevcut dava, iki Belçika vatandaşı olan başvurular tarafından talep edilmesinin ardından taşıyıcı annelik yöntemiyle Ukrayna’da doğan bir çocuğun, Belçikalı yetkililer tarafından ülke topraklarına girmesine izin verilmemesiyle ilgilidir. Başvurular özellikle Sözleşme’nin 3. (insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağı) ve 8. (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) maddelerine istinat etmişlerdir.

Başvuru yapıldıktan sonra davaya ilişkin yaşanan gelişmeler, diğer bir ifadeyle çocuğun Belçika’ya girişi için verilen lesepase (*ülkeye giriş için verilen yazılı izin*) ve söz konusu dönemden sonra çocuğun Belçika’da başvurularla birlikte yaşaması dikkate alındığında, Mahkeme, sorunun bu kısmının çözüldüğünü ve Belçikalı yetkililerin çocuğun seyahat belgelerini düzenlemeyi reddetmelerine ilişkin şikâyetin kayıttan düşürüldüğünü kaydetmiştir. Mahkeme başvurunun geri kalan kısmını **kabul edilemez** olarak beyan etmiştir. Başvurular tarafından çocuk ile aile ilişkilerinin onaylanmasına yönelik yeterli delilin sunulmasına kadar yetkililerce sürdürülen reddetme, çocuğun aslında başvurulardan ayrılmasına neden olmuş ve aile hayatına saygı haklarına müdahale teşkil etmiştir. Bununla birlikte, Belçika bu tür konularda karar vermeye yönelik geniş takdir yetkisi (“geniş takdir payı”) dahilinde hareket

etmiştir. Mahkeme ayrıca, çocuğun başvuranlardan ayrı kaldığı dönemde Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı muameleye maruz kaldığı sonucuna varılmasına neden olacak herhangi bir sebep bulunmadığı kanısındadır.

Derdest başvurular

Paradiso ve Campanelli / İtalya (no. 25358/12)

27 Ocak 2015 – dava Haziran 2015'te Büyük Daireye gönderilmiştir

Mevcut dava, bir çift tarafından (başvuranlar) yapılan bir taşıyıcı anne gebelik sözleşmesi sonrasında Rusya'da doğan dokuz aylık bir çocuğun sosyal hizmetler tarafından bakım altına alınması ile ilgilidir; daha sonra, başvuranların çocukla herhangi bir biyolojik bağları bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Başvuranlar özellikle, çocuğun kendilerinden alınması ve çocuğun İtalya'da nüfus kaydının yapılmaması ile yurt dışında tesis edilen ebeveyn-çocuk ilişkisinin kabul edilmemesi hususlarında şikayette bulunmuşlardır.

Mahkeme, 27 Ocak 2015 tarihli Daire kararında, iki oya karşılık beş oyla, Sözleşme'nin 8. maddesinin (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ihlal edildiğine hükmetmiştir. Mahkeme özellikle; herhangi bir biyolojik ilişki bulunmamasına ve başvuranların çocukla kısa bir süre ilgilenmelerine rağmen, İtalyan yetkililerin –başvuranların, İtalya'daki taşıyıcı annelik düzenlemelerinin kullanılmasına ilişkin yasak ve uluslararası evlat edinmeyi düzenleyen kurallardaki boşluklardan yararlanmaya çalıştıkları yönündeki- kararlarının altında yatan kamu politikası hususlarının, çocuğun üstün menfaatlerinden daha önemli olamayacağını değerlendirmiştir. Mahkeme, çocuğun aile ortamından alınmasının, sadece çocuğa yönelik acil bir tehlike bulunması durumunda haklı görülebilecek aşırı bir tedbir olduğunu yineleyerek, mevcut davada, çocuğun aileden alınmasını gerekçelendirebilecek koşulların oluşmadığı sonucuna varmıştır. Bununla birlikte, Mahkeme ayrıca; varılan bu sonuçların İtalyan Devletini, çocuğu başvuranlara iade etmeye mecbur bıraktığı şeklinde anlaşılmasını, zira çocuğun, hiç kuşkusuz, 2013 yılından beri birlikte yaşadığı bakıcı ailesiyle duygusal bağlar geliştirdiğini kaydetmiştir.

Dava, İtalya Hükümetinin talebi üzerine, 1 Haziran 2015 tarihinde, Büyük Daireye gönderilmiştir.

Laborie ve Diğerleri / Fransa (no. 44024/13)

Başvuru 16 Ocak 2015 tarihinde Fransa Hükümetine iletilmiştir

Dava, Fransız bir çiftin, taşıyıcı annelik yöntemiyle Ukrayna'da doğan çocukları ile ebeveyn-çocuk ilişkisinin Fransa'da tanınmasını sağlayamamaları ile ilgilidir.

Mahkeme, başvuruyu Fransa Hükümetine bildirmiş ve taraflara Sözleşme'nin 8. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) kapsamında sorular yöneltmiştir.

Faulon / Fransa (9063/14) ve Bouvet / Fransa (no. 10410/14)

Başvurular 16 Ocak 2015 tarihinde Fransa Hükümetine iletilmiştir

Her iki dava da, bir Fransız vatandaşının, taşıyıcı annelik yöntemiyle Hindistan'da doğan sırasıyla bir ve iki çocuk ile aralarında bulunan ebeveyn-çocuk ilişkisinin Fransa'da tanınmasını sağlayamaması ile ilgilidir.

Mahkeme, başvuruyu Fransa Hükümetine bildirmiş ve taraflara Sözleşme'nin 8. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) kapsamında sorular yöneltmiştir

Doğmamış Bebek ve Yaşam Hakkı

Vo / Fransa

8 Temmuz 2004 (Büyük Daire)

Aynı soyadına sahip başka bir hasta ile karıştırılması sebebiyle, başvuranın amniyotik kesesi yırtılmış ve bu durum, tedavi amaçlı kürtajı gerektirmiştir. Başvuran, çocuğunun kasıtsız olarak öldürülmesinin, (kasıtsız) adam öldürme olarak sınıflandırılması gerektiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, Sözleşme'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Mahkeme, doğmamış bir çocuğun, Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamında bir birey olup olmadığına yönelik bir karar vermenin şu an makbul veya mümkün olmadığını belirtmiştir. Mahkeme ayrıca, ceza hukuku kapsamında bir hukuk yoluna ihtiyaç olmadığını ve başvurana, tıbbi açıdan ihmal olduğunu kanıtlaması ve tazminat yoluna başvurmasına olanak tanıyan hukuk yollarının mevcut olduğunu kaydetmiştir.
